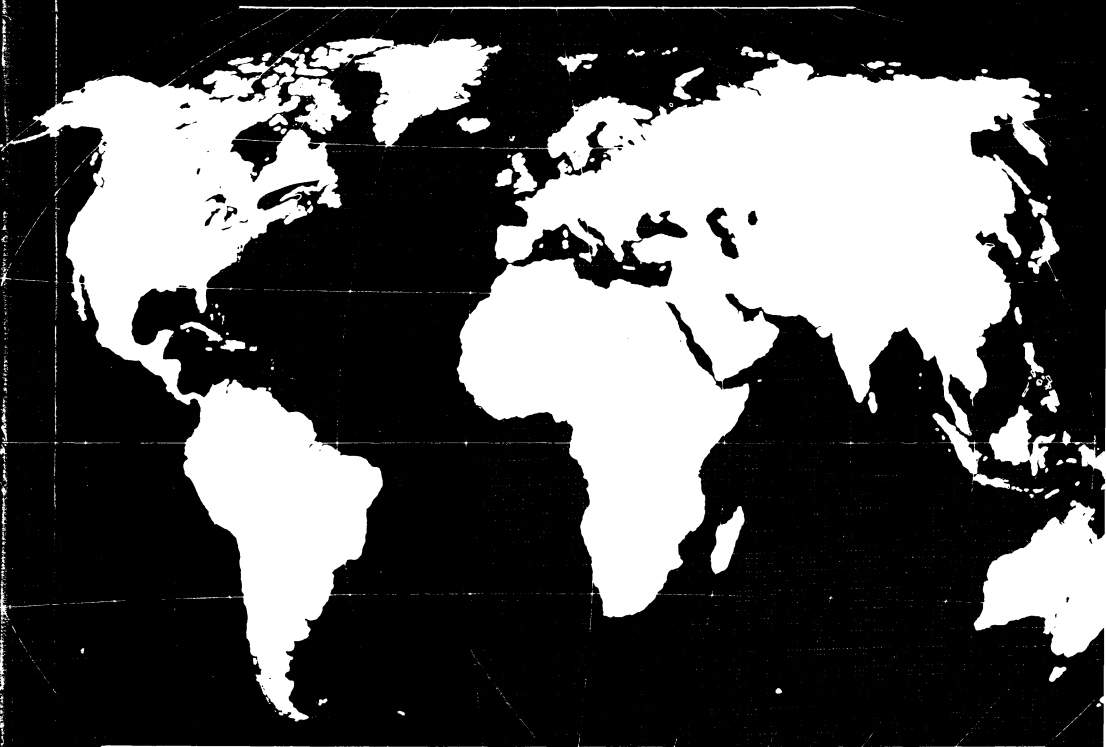

FOLKE RET

CLAUS GULMANN

JOHN BERNHARD TYGE LEHMANN

JURIST-OG ØKONOMFORBUNDETS FORLAG

Folkeret

1. udgave, 2. oplag

© 1989 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne bog eller dele heraf er uden forlagets skriftlige samtykke ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Bogen er sat med Times hos

Charlottenlund Fototeknik

og trykt hos Narayana Press, Gylling

Omslaget er tilrettelagt af John Back

Printed in Denmark 1991

ISBN 87-574-5300-4

Indholdsfortegnelse

Forord	11
Kapitel 1: Det folkeretlige retssystem	13
1.1. Folkerettens genstand og funktioner	13
1.2. Folkerettens definition	16
1.3. Folkerettens udvikling	21
1.4. Folkerettens subjekter	27
1.4.1. Staterne	28
1.4.2. De internationale organisationer	31
1.4.3. Den katolske kirke, lokale oprørsregeringer	32
1.4.4. Individerne	32
1.5. Folkerettens karakteristika	34
1.6. Suverænitetsbegrebet, selvstyrebegrebet m.v.	39
1.7. Folkerettens findesteder	41
Kapitel 2: Retskilder og beslutningsproces	45
2.1. Problemstilling	45
2.2. De enkelte retskilder	52
2.2.1. Traktater	52
(A) Indledning	52
(B) Traktatretskonventionen	56
116.0 (a) Indgåelse og ikrafttræden af traktater	57
121 (b) Traktaters retsvirkninger	62
(c) Ugyldige traktater	63
(d) Traktaters ophør	67
(e) Tvistbilæggelse og fortolkning	70
2.2.2. Sædvane	70
2.2.3. Retspraksis	73
2.2.4. Almindelige retsprincipper	73
2.2.5. Andre tilkendegivelser	74
2.3. Beslutningsprocessen	74
Kapitel 3: Staternes opfyldelse af folkeretlige forpligtelser	77
3.1. Indledning	77
3.2. Stiller folkeretten krav til den måde, hvorpå folkeretlige regler gøres til bestanddel af national ret?	80

3.3.	Hvorledes gøres folkeretlige regler til bestanddel af national ret?	81	6.4.	Jurisdiktionskompetence	144
3.3.1.	Generel ctr. speciel inkorporation og omskrivning	82	6.5.	Territorialhøjhedens grænser	152
3.3.2.	Inkorporation ctr. omskrivning	83	6.5.1.	Begrænsninger direkte i forhold til andre stater	153
3.3.3.	Den umiddelbare anvendelighed af inkorporerede bestemmelser	84	6.5.2.	Beskyttelse af fremmede statsborgere (den almindelige fremmedret)	154
3.3.4.	De inkorporerede reglers stilling i det nationale regelhierarki	86	6.5.3.	Beskyttelse af staternes officielle repræsentanter	156
3.4.	Retstilstanden i Danmark	87	Kapitel 7: Folkerettens forbud mod magtanvendelse	157	
3.4.1.	Den abstrakte opfyldelse af folkeretlige regler	87	7.1.	Indledning	157
3.4.2.	Den løbende opfyldelse i retsanvendelsen af folkeretlige regler	90	7.2.	Forbudet mod magtanvendelse	157
3.4.3.	Afsluttende bemærkninger	96	7.2.1.	Den historiske udvikling	157
3.5.	Forholdet mellem folkeret og national ret	96	7.2.2.	FN Pagtens forbud mod magtanvendelse	158
Kapitel 4: Staters ansvar	99	7.2.3.	Dommen i sagen mellem Nicaragua og USA: en aktuel udlægning af magtanvendelsesforbudet	162	
4.1.	Indledning	99	7.3.	Undtagelser fra forbudet mod magtanvendelse	164
4.2.	Det objektive folkeretsbrud	100	7.3.1.	FN Pagtens princip om den kollektive sikkerhed	164
4.2.1.	Omstændigheder der kan udelukke retsstridighed	100	7.3.2.	Selvforsvar i henhold til FN Pagten	165
4.2.2.	Hvilke handlinger hæfter staten for?	100	7.3.3.	Nødværge, repressalier og nødret	167
4.2.3.	Kravet om krænkelse af beskyttet interesse	105	7.4.	Andre pressionsmuligheder end fysisk magtanvendelse	170
4.3.	Culpa eller objektivt ansvar?	107	Kapitel 8: Havenes retsorden	173	
4.4.	Det folkeretlige ansvars konsekvenser	108	8.1.	Problemstillingen	173
4.4.1.	Hvem kan gøre ansvaret gældende?	108	8.2.	De materielle regler	175
4.4.2.	Answarets indhold	110	8.2.1.	Søterritoriet og de tilstødende zoner	175
4.5.	Internationalt ansvar for skadelige følger af handlinger, som ikke er forbudt ifølge folkeretten	115	8.2.2.	Kontinentalsoklen	182
Kapitel 5: Den folkeretlige procesret	119	8.2.3.	Afgrænsningsproblemer	183	
5.1.	Bilæggelse af tvister	119	8.2.4.	Den internationale Havbundsmyndighed	187
5.2.	De enkelte bilæggelsesmetoder	121	Kapitel 9: Den internationale beskyttelse af menneskerettighederne	189	
5.2.1.	Generelle synspunkter	121	9.1.	Indledning og problemstilling	189
5.2.2.	Konkrete bilæggelsesmetoder	125	9.2.	Fra national ret til folkeret	191
5.3.	Konklusion om tvistbilæggelse	134	9.2.1.	Den folkeretlige fremmedret	191
5.4.	Retshåndhævelse	134	9.2.2.	De internationale menneskerettighedskonventioner	192
Kapitel 6: Staternes jurisdiktionskompetence.			9.3.	Nogle særlige problemstillinger	203
Territoriet og befolkningen	137		9.3.1.	Forbeholdet om indre anliggender	203
6.1.	Problemstillingen	137	9.3.2.	Konkurrerende menneskerettighedsbestemmelser	206
6.2.	Territoriet	138	9.3.3.	Den videnskabelige og teknologiske udvikling	207
6.3.	Befolkningen	141	9.3.4.	Individet – Gruppen – Folket	208
			9.3.5.	Flygtninge	210
			9.3.6.	Menneskerettigheder under væbnede konflikter	212
			9.3.7.	Menneskerettigheder og storpolitik	215

Kapitel 10: Staters immunitet og diplomatretten	217
10.1. Indledning	217
10.2. Staternes immunitet	218
10.2.1. Udviklingen fra absolut til begrænset immunitet	218
10.2.2. Tvivlsspørgsmål omkring organets og handlingens karakter	220
10.2.3. Specielt om eksekutionsimmunitet	223
10.2.4. Danmark og den statslige immunitet	223
10.2.5. Kodifikationsbestrebelse	225
10.3. Diplomater	227
10.3.1. Anerkendelse og diplomatiske forbindelser	227
10.3.2. De diplomatiske repræsentationer og deres personale	228
10.3.3. Eksterritorialitetens indhold	229
10.3.4. Diplomater og terrorisme	232
10.4. Konsularret	233
10.5. Internationale organisationers immunitet	235
Kapitel 11: En ny økonomisk verdensorden	237
11.1. Indledning	237
11.2. Den økonomiske folkeret og dens institutionelle rammer	237
11.3. Retlige aspekter af en ny økonomisk verdensorden	243
11.3.1. Begreb og historik	243
11.3.2. De enkelte principper i en ny økonomisk verdensorden	244
11.3.3. Konklusion	256
11.4. Danmarks deltagelse i det internationale udviklings-samarbejde	256
Kapitel 12: De internationale organisationer	259
12.1. Baggrund og udvikling	259
12.2. De statslige og de ikke-statslige organisationer	262
12.3. Universelle og regionale organisationer	263
12.4. De statslige organisationers institutionelle struktur	264
12.5. Institutionernes opgaver	267
12.6. Kort beskrivelse af enkelte internationale organisationer	274
12.6.1. De forenede Nationer	274
12.6.2. ILO	282
12.6.3. Europarådet	284
12.6.4. De europæiske Fællesskaber	286
12.6.5. COMECON	289
12.6.6. Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd	290
12.6.7. Røde Kors	291

Registre	295
Domsregister	295
Retsaktregister	297
Stikordsregister	299
- Oversigt over de vigtigste internationale organisationer	305

Forord

Der har i snart 50 år ved Københavns Universitet været undervist i folkeret på grundlag af Alf Ross' Lærebog i Folkeret (hvis seneste udgave er reviderede af Ole Stig Andersen, Tyge Lehmann og Per Magid). Man erstatter ikke en lærebog skrevet af Ross uden med vemod og efter grundig overvejelse. Ross' bog har i rigt mål analytiske og andre kvaliteter, som flere generationer har nydt godt af. Vi har imidlertid ment, at der er behov for at skrive en lærebog, der på vigtige punkter er anderledes end Ross'. Der er siden anden verdenskrig sket grundlæggende ændringer i det internationale samfund, der har haft betydningsfulde konsekvenser for folkeretten, og det er ikke muligt i fuldt omfang at få disse ændringer adækvat fremstillet inden for de rammer, der er fastlagt i Ross' lærebog. Samtidig mener vi, at der i dag er behov for en anden vægtning af det stof, som studenterne bør kende, end den, der ligger til grund for Ross' bog.

Den foreliggende bog indeholder ikke en udtømmende gennemgang af folkeretssystemet, hvilket allerede af studietidsmæssige grunde er udelukket, og hvilket i øvrigt heller ikke ville være rimeligt, når henses til den begrænsede betydning dele af det folkeretlige regelsystem vil have for de fleste af de færdige juridiske kandidater. Der er derfor foretaget et udvalg af de folkeretlige regelområder, der gennemgås, og der gives ikke nødvendigvis en udtømmende gennemgang af de folkeretlige regler selv inden for de områder, der behandles.

Bogens hovedsigte er at give studenterne en forståelse af grundstrukturen i det folkeretlige system, herunder navnlig de centrale regler for, hvorledes folkeretlige regler skabes, anvendes og håndhæves. Dette indebærer igen en fremhævelse af særegenhederne ved det folkeretlige system og tankesættet inden for dette system, når det sammenlignes med de nationale retssystemer (kap. 1-5 og 12).

De materielle reguleringsområder, vi behandler, er udvalgt dels ud fra deres grundlæggende betydning i det folkeretlige retssystem (staternes jurisdiktionskompetence kap. 6), dels ud fra deres praktiske betydning (staters immunitet og diplomatretten kap. 10), dels ud fra deres egnethed til at illustrere problemerne inden for folkeretssamfundet, herunder problemerne omkring den folkeretlige regelskabelse (den nye økonomiske verdensorden kap. 11) og endelig ud fra en kombination af disse grunde (staternes magtanvendelse kap. 7, havretten kap. 8 og menneskerettigheder kap. 9).

Visse passager fra Ross' reviderede lærebog vil kunne genfindes i denne bog; det gælder således i afsnittene om traktatretten og retsordenen på havet, som Tyge Lehmann i sin tid har revideret til Ross' lærebog.

Stud. jur. Anne Louise Rasmussen har udarbejdet bogens registre.

København, oktober 1988

Claus Gulmann

John Bernhard

Tyge Lehmann

KAPITEL 1

Det folkeretlige retssystem

1.1. Folkerettens genstand og funktioner

Folkerettens genstand er som al anden rets genstand menneskelig adfærd. Dens formål og funktion er regulering af menneskelig adfærd i det internationale samfund eller staternes samfund.

Folkeretten, som vi kender den idag, er uløseligt knyttet til eksistensen af en række selvstyrende samfund – *staterne* – der varigt har etableret sig på et geografisk afgrænset område, *territoriet*, og som indadtil har den øverste retsmagt overfor den på territoriet værende *befolkning*, og som udadtil som hovedregel alene kan blive forpligtet, hvis de indvilliger heri.

Det folkeretlige retssystem adskiller sig på væsentlige punkter fra de retssystemer, der eksisterer i de enkelte stater. Baggrunden herfor er forskellene mellem de samfund, hvis retsforhold reguleres. *Retsforholdene i staterne* bygger på en monopolisering af magtforholdene hos organer, der har beføjelse til at fastsætte regler, som er bindende for individerne, og som effektivt kan tvangshåndhæves over for disse. Man kan sige, at staternes retssystemer bygger på *autoritet*, dvs. evnen til gyldigt at forpligte andre. *Det folkeretlige retssystem* er karakteriseret ved en retsfastsættelse, der principielt bygger på *autonomi*. Staterne bliver kun forpligtede, hvis de samtykker i at være forpligtede. Og retshåndhævelsen er, i det omfang den overhovedet er en realitet, decentraliseret. Håndhævelsen er overladt til de stater, der mener sig krænkede af andre staters brud på de folkeretlige regler. Disse grundlæggende træk i det folkeretlige retssystem er modificerede i et vist omfang i de senere år, navnlig i forbindelse med oprettelsen af *internationale organisationer*.

Mens der således findes afgørende forskelle mellem det folkeretlige retssystem og de nationale retssystemer hvad angår *retsfastsættelsen* og *retshåndhævelsen*, tilsigter det folkeretlige retssystem at fremme de samme grundlæggende *formål* som de nationale retssystemer.

Både i det folkeretlige system og i de nationale systemer er et af retssystemets primære formål af afgrænse retssubjekternes kompetencer over for hinanden. Man kan også sige, at retsreglerne afgrænser *retssubjekternes »magtsfærer«*.

Bogen giver en praktisk orienteret fremstilling af folkerettens grundtræk og fremhæver en række af de områder, hvor den folkeretlige udvikling har været mest markant – havretten, beskyttelsen af menneskerettighederne, den nye økonomiske verdensorden, forbudet mod magtanvendelse, de internationale organisationer m.v.

Bogen anvendes i universitetsundervisningen, men er af interesse for enhver, der ønsker viden om, hvad der foregår i det globale samfund i disse år.